

hloubení. Účel vědy pošinut byl z cílů ryze praktických na pole theoretické, poznání pravdy samo o sobě stalo se předním účelem badatelským. Tím samým byla nutna ovšem dělba jednotlivých disciplin až dosud neorganních a jen z praktických důvodů v kameralistice soustředěných, zejména oddělení věd právních od národohospodářských a technologických atd., i okleštění vědy od různých pouček a regulí, jimž název samostatných věd vůbec nepřísluší. Další pokrok v tomto směru jest úkolem budoucnosti. Věda nesmí býti zbavena svého ryze poznatkového rázu a nesmí klesnouti na služku zájmů politických a třídních. Avšak svobodu učení hájiti třeba nejen směrem nahoru, nýbrž i směrem dolů, a obrana proti těmto útokům z dola při dnešním sdemokratisování společnosti jest snad ještě nutnější a žádoucnější.

C. H.

Zemědělské zákony a jiné předpisy týkající se zemědělství v království Českém. Soustavně uspořádal a výkladem opatřil J. U. Dr. *Fr. Fiedler*. Svazek *druhý*. 1902, str. 427.

Ve 2. svazku obsaženy jsou další předpisy právní, týkající se zemědělství. Část VII. zahrnuje »péči o stromoví«, již dlužno přesně lišiti od »ochrany lesů«, v VI. části 1. svazku projednáváné. Veřejná opatření, směřující k šíření pěstování stromoví, týkají se jednak podpor udělovaných k zakládání ovocných školek a zalesňování pustých pozemků, jednak předpisů o tom, že silnice osázeny býti mají stromořadím. V dalších částech uvedeny jsou předpisy o myslivosti v království Českém a o právu nositi zbraň, o právu rybolovu, výkonu tohoto práva a ochraně rybářství hledíc k jinému užívání vod, a v části X. zvláště obsírně pojednáno o zemědělských melioracích. Vytknuv se zřetelem na vývoj zákonodárství o melioracích v Předlitavsku, které druhy opatření právních mezi zemědělské meliorace čítati lze, vyložil autor všeobecné předpisy vodního práva, právní a hmotné výhody pro meliorační podniky, předpisy o hrazení bystrin, o podpoře meliorací drobných, úvěru melioračním a kulturní službě technické. V následující části pojednal o daních a poplatcích zemědělství se týkajících, a seřadil soustavně platné předpisy nejen o dani pozemkové, nýbrž v potřebné míře i o dani domovní, osobní dani z příjmu, poplatcích z převodů majetkových a o poplatkových úlevách pro scelování pozemků. Část XII. obsahuje opatření k podpoře úvěru zemědělského, dotýkajíc se zejména veřejných ústavů pro úvěr zemědělský a podpory konversí hypotekárních zápůjček; další oddíl přináší veškeré předpisy právní o svépomocných družstvech v zemědělství a poslední, čtrnáctá část, dotýká se pojištění starobního, uvádějíc stanovy zemského pojišťovacího fondu císaře Františka Josefa I., jenž pojištění pro případ stáří provádí tak výhodně, že by právě maloročníci měli poskytovaných výhod co nejvíce využítovati pro sebe, svou rodinu a po případě pro čeled. Obvyklý výměnek bylo by pak lze tak omeziti v zájmu přejímatele statku i v zájmu jisté osobní neodvislosti výměnkáře, že by se nejevil již tou měrou tísnivým jak tomu nyní bývá. —

Jednotlivé oddíly druhého svazku jsou provázeny stručnými, instruktivními úvody i výklady, právní ustanovení dotýčná jsou soustavně seřaděna a celé uspořádání látky vykazuje tytéž přednosti, na které jsme již při 1. svazku upozornili (v. Sborník II, 243).

Schstr.

Ad. Wagner: Die sozialen und wirthschaftlichen Gesichtspunkte, welche für einen wirksamen Schutz der deutschen Landwirtschaft im Bereiche der Zollpolitik massgebend sind.

Pod tímto názvem měl proslulý berlínský professor Ad. Wagner přednášku v Jednotě opravců berních a hospodářských, jež vydána byla též tiskem. V úvodě zmiňuje se nejprve o svých pochybnostech, než se k této přednášce vůbec odhodlal. Pochybnosti ty byly dvojího rázu: jednak máli jakožto pouhý theoretik hovořiti o otázce čistě praktické, jednak máli jakožto muž vědy, jehož povinností jest ve všech sporných otázkách zaujati stanovisko přísné

objektivnosti, vydati se v nebezpečí, že bude obviňován z agrárního stranictví. Ale s druhé strany nelze přece upřít také theoretikovi právo, aby v oboru, jenž jest předmětem jeho studií, nepronesl vlastního svého mínění a nesmí tžž postrádati také dostatečné mravní odvahy projevit toto své přesvědčení, třeba v některých kruzích snad nebylo populární, a třeba proto různým vydán byl útokům. Wagner se táže, je-li hospodářským úkolem Německa napodobovati vývoj Anglie. Hospodářský rozvoj Anglie jest nepopíratelný. Hlavní známky jeho jsou ohromné soustředění bohatství a poměrně vysoké mzdy dělnické. Ale tato líc má i svůj rub. Nikde není tolik zjevné bídy, jako mezi proletářstvem velikých měst anglických, nikde není vlastní výrobě zemědělské tak podřízený úkol vymezen jako tam. Anglie uhraňuje dnes tři čtvrtiny své obilní spotřeby z ciziny, což jest jistě věc povážlivá. Dovězené obilí musí býti na konec zapláceno vývozem výrobků průmyslových. Ale tuto nadvládu vývozní udržuje Anglie dnes již vzhledem k soutěži jiných exportních států dosti těžce. V tom směru nelze si přát, aby Německo Anglii napodobilo, neboť jeho postavení ve směru tom bylo by ještě obtížnější. Německu se naopak bude jednatí především o to, aby rolnictvo jeho zachováno bylo silno, to jest zájem nejen rolnictva samého, nýbrž i národa jakožto celku.

Často se vyskytuje výtká, že výnosnost půdy se zvyšuje uměle, odtud že prýští krise agrární. Nezbyvá prý jiného prostředku, než tuto uměle zvýšenou cenu nemovitého majetku snížit, načež zemědělská výroba stane se opět soutěže schopnou. Ale takové všeobecné redukování cen půdy znamenalo by národní pohromu. Bylo by to nejen hospodářské poškození, snad i zničení dočasných majetníků, nýbrž mělo by to i další následky. Dnešní zadlužení vlastníci nuceni by byli usedlosti své prodávati, ale kupci by sotva byli zase zemědělci, nýbrž ponejvíce kapitalisté, již by sami výrobu zemědělskou neprovozovali, nýbrž statky své propachtovali. Na místo dřívějších rolníků přišli by tedy pachtýři, původní rolnický kmen obyvatelstva by zanikl. A přece již důvody brannosti říše žádají zachování silného stavu rolnického.

Toho docílí se však především správnou ochrannou politikou celní. Ochrana ta týká se zejména obilí, neboť toto zůstane přes všechna jiná míření hlavní plodinou zemědělskou. Jiné plodiny zejména průmyslové, jako cukrovka, podléhají ještě většímu kolísání cen a zvýšená soutěž při jich pěstování jest ještě nebezpečnější.

Ovšem mají obilní cla i své povážlivé důsledky, poněvadž do jisté míry dojistá zdražují chléb. Avšak není správně nazývati každé clo obilní chlebovou lichvou. V pojmu lichvy jest obsažen vždy zisk nepřiměřeně vysoký, kdežto cla ochranná mají za účel poskytnouti rolnictvu jen výnos přiměřený. Lichvou by bylo lze spíše nazvati obrovské zisky v oboru podnikání průmyslového, ve spekulaci se stavebními pozemky atd., nikoliv však výnos výroby zemědělské. Též námitka, že rolník zvýšených cen obilních a tedy i zvýšení výnosnosti a ceny statku využívá tím způsobem, že statek prodá, málo jest opodstatněna, ježto většina rolnictva takových spekulací nezná a neprovádí.

Nejtíže pocítí ovšem tlak ochranných cel obilních dělnictvo, o tom není pochybnosti. Ale i v tomto směru dala by se nalézt jistá úleva a sice tím způsobem, že výnosu daní, které tíží nejnížší vrstvu poměrně nejvíce, by mohlo býti upotřebeno opět především ve prospěch těchto vrstev, tedy na příklad výnosu cen obilních ve prospěch dělnického pojišťování. Tím by do jisté míry bylo lze docíliti souhlasu mezi požadavky dělnictva a rolnictva. A přes tyto nelze přejíti k dennímu pořádku, neboť budoucnost Německa dle Wagnera není jen na moři, nýbrž především a hlavně na zemi. C. H.

A. Schaeffle, *Ein Votum gegen den neuesten Zolltarifentwurf* (Tubinky, 1901, str. 232).

Kniha tato jest otiskem řady souvislých článků, jež napsal autor do »Frankfurter Zeitung« po známém předčasném vyzrazení úřední osnovy německého tarifu celního. Ač Schaeffle již přes třicet let je učitelské stolice vzdálen,